Hallintovaliokunta

Lähettäjä: ari.maskonen@sspl.fi
Lähetetty: tiistai 14. toukokuuta 2024 22.59
Vastaanottaja: Hallintovaliokunta; Rinne Minna-Liisa
Aihe: VS: Hallintovaliokunta torstai 16.05.2024 klo 12.15 / VNS 2/2024 vp / Lausuntopyyntö

Suomen Sopimuspalokuntien Liitto ry.

Hallintovaliokunnalle

Lausuntopyyntö Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028

***

Sopimuspalokuntatoiminta poikkeaa monella tavalla yhteiskunnan tavanomaisista palvelu- ja tuotantorakenteista.

Olennaisesti henkilökohtaiseen vapaaehtoisuuteen ja sivutoimiseen hälytysvalmiuteen perustuva sopimuspalokuntatoiminta on osa hyvinvointialueiden lakisääteistä palvelutuotantoa, josta sopimuspalokuntatoiminta enintään työsuorituksiin perustuvan vastikerakenteen ansiosta muodostaa pelastustoimen kustannustehokkaimman osan.

Taustaksi todettakoon, että jokin sopimuspalokunnan yksikkö osallistuu pelastustoimen likimain joka toiseen hälytystehtävään, ja n. 90 % valtakunnasta on aluetta, missä paikallisen sopimuspalokunnan yksikkö on todennäköisesti ensimmäisenä kohteessa.

Kiireellinen pelastustyö lähtökohtaisesti katkaisee vahinkokehitykseltään ajan myötä eskaloituvan tapahtumaketjun, jolloin kohteen nopea saavuttaminen säästää sekä vahinkoja, kärsimystä että niiden torjuntaan tarvittavia resursseja.

Päivittäisen operatiivisen palvelutuotannon ohella sopimuspalokunta on toistaiseksi kutakuinkin ”kaikissa kylissä läsnä oleva turvallisuuskeskittymä”, jonka henkilöstö paitsi tunnevaikuttajana sekä operatiivisena ja koulutuksellisena resurssina myös muodostaa yhteiskunnan ainoan jokseenkin välittömästi lähtövalmiin ja laajuudeltaan skaalattavan kriisiresurssin sekä äkillisiä suuronnettomuuksia että yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta rakentavaa resilienssiä ajatellen.

Sopimushenkilöstö muodostaa pelastustoimen suurimman henkilöstöryhmän, josta noin puolet saa vaatimatonta toimenpidepalkkaa ja noin puolet ei mitään.

Motivaattorina siis ei ole niinkään mahdollisesti maksettava vastike vaan muut motivointitekijät.

Näin ollen sopimuspalokuntatoiminta on varsin herkkä sellaisiin häiriöihin, joita subjektiivisesti koetaan osoituksena yhteiskunnan arvostamattomuudesta, jollaiseksi katsotaan esimerkiksi vähäpätöisen etuuden huonosti perusteltu poistaminen. Jo monen vuoden aikana sopimushenkilöstöön kohdistuneet kiristetyt erimuotoiset vaatimukset ja toiminnan pikkupiirteinen hankaloittaminen ovat myös omiaan heikentämään sopimushenkilöiden ja sellaiseksi mahdollisesti pyrkivän tai värvättävän jälkikasvun motivaatiota.

Pelastustoimen kokonaismenoista sopimuspalokuntatoiminta kaikkineen vie valtakunnan tasolla keskimäärin n. 20 %, mikä taas edustaa hyvinvointialueiden kokonaistaloudesta alle ½ prosenttia.

Vaarana on se, että sopimuspalokuntatoiminta hyvinvointialuerakenteen ”ravintoketjun ääripäässä” olevana erillisenä toimijaryhmänä nähdään alueilla ”valinnaisena ulkopuolisena alihankintaresurssina”, josta saattaa olla helpompi karsia, verrattuna alueen vakituiseen henkilöstöön.

Sopimuspalokuntatoiminta on varsin konkreettista paikallista tekemistä (operatiivinen hälytystoiminta, kouluttautuminen ja varustautuminen siihen sekä palokuntayhteisön vetovoiman vaaliminen jatkuvuuden varmistamiseksi), joten siinä ei ole niinkään säästettävää esim. digitalisoinnin tai muun rationalisoinnin kautta. Kerran menetetty vapaaehtoisuusresurssi pysyy menetettynä.

Osa sopimuspalokunnista omistaa omat kiinteistönsä, joista taas osa maksaa kunnan päätöksellä kiinteistöveroakin.

Kiinteistöverotuksen muutos osuukin konkreettisesti joihinkin sopimuspalokuntiin erityisen voimakkaana, ja erityisesti sellaisiin, joiden henkilöstölle ei makseta lainkaan tehtäväkohtaista vastiketta.

Vastaavasti joillakin alueilla jo nähdyt paloasemien lakkauttamisajatukset ja varallaolorakenteiden purkamiset ovat myös omiaan heikentämään sopimuspalokuntatoiminnan paikallisia perusedellytyksiä.

Kaiken kaikkiaan tulisi arvioida sopimuspalokuntatoiminnan rahoitusta laajemmasta näkökulmasta. Tästä esimerkkinä mainittakoon seuraavat:

Rahoituksen vakauttaminen ja lisääminen:

Varmistetaan sopimuspalokuntien riittävä ja ennustettava rahoitus, jotta ne voivat suunnitella toimintaansa pitkäjänteisesti.

Tämä voi sisältää valtion tai kuntien sitoumuksia rahoittaa sopimuspalokuntia --> ehdotus --> tietty prosenttiosuus vuosibudjetistaan.

Arvonlisäveron nosto iskee hyvinvointialueen pelastustoimeen ja varsinkin sopimuspalokuntiin.

Sopimuspalokuntien tulisi saada mahdollisuus harkinnanvaraiseen alv-palautukseen palo-, pelastus- ja ensihoitokalustosta.

Jo nyt alv hankaloittaa hankintoja.

Koulutuksen kehittäminen ja saatavuuden parantaminen:

Investoidaan sopimuspalokuntien jäsenten koulutukseen, järjestämällä säännöllisiä koulutuspäiviä ja tarjoamalla pääsy moderneihin koulutusvälineisiin ja -materiaaleihin.

Lisätään verkkopohjaisia koulutusmahdollisuuksia, jotta koulutukseen osallistuminen olisi joustavampaa eri puolilla maata.

Hälytysjärjestelmien kehittäminen:

Panostetaan hälytysjärjestelmien kehittämiseen ja integrointiin, jotta sopimuspalokuntien nopea reagointi hätätilanteissa olisi mahdollisimman tehokasta.

Vapaaehtoisten rekrytointi ja pitäminen:

Luodaan kannustimia uusien vapaaehtoisten rekrytoimiseksi ja nykyisten vapaaehtoisten sitouttamiseksi.

Tämä voi sisältää verohelpotuksia, koulutusetuja ja muita sosiaalisia etuuksia.

Tilaturvallisuus

Tulisi varata riittävästi rahaa tilaturvallisuuden toteuttamiseksi, sekä siihen että sopimuspalokuntien asemilla on mahdollisuus kytkeytyä esim. TUVE-verkkoon ongelmitta, tämä edellyttää mittavia investointeja, jotta turvallisuusverkon vaatimukset voidaan täyttää vanhoilla paloasemilla.

Selonteossa väläytelty viestintäjärjestelmän Virve 2.0 tuloa voidaan nähdä tarkoituksenmukaisena myös sopimuspalokuntatoiminnan kannalta.

Näin erityisesti, jos sitä kokonaisvaltaisesti kehitettäisiin myös sopimushenkilöstön hälyttämistä palvelevaksi varmatoimiseksi järjestelmäksi, joka korvaisi nykyistä palokuntalaisten omiin matkapuhelimiin suuntautuvaa tekstiviestipohjaista jokseenkin haavoittuvaa ja teholtaan kyseenlaista järjestelmää.

Selonteon painopisteen ollessa taloudellisessa kehityksessä toteamme, että olisi syytä aivan erityisesti vaalia yhteiskunnan siviiliturvallisuuden perustuotannosta osittain huolehtivaa, pelastustoimen kustannustehokkaimpana osana olevaa sopimuspalokuntajärjestelmää.

Näin ollen katsomme, että valtionvallan tulisi selkeällä ohjauksella varmistaa, että hyvinvointialueisiin kohdistuva säästöpaine ei pääse vahingossakaan vaarantamaan sopimuspalokuntatoiminnan jatkuvuutta.

Tässä olisi perusteltua arvioida myös uusia kannustimia palokuntatoiminnan vetovoiman kehittämiseksi, jolloin työvälineeksi olemme aikaisemminkin esittäneet sopimuspalokuntatoiminnan eriyttäminen oman lainsäädäntönsä alle.

Yksityiskohtaisiin ohjaus- ja kehittämistoimenpiteisiin liittomme tarjoaa mielellään asiantuntija-apuaan.

***

***

Terveisin,

Ari Maskonen
Toiminnanjohtaja
Suomen Sopimuspalokuntien Liitto ry.
Männistöntie 2
04500 Kellokoski